

Havran ve Burhaniye (Balıkesir) Yörelerinde El Sanatlarında Yararlanılan Bitkiler Üzerine Etnobotanik Araştırmalar

Rıdvan POLAT¹, Fatih SATIL², Selami SELVİ³

¹Giresun Üniversitesi, Espiye MYO, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Programı, Espiye, Giresun

²Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, Çağış Yerleşkesi, Balıkesir

³Balıkesir Üniversitesi, Altınoluk MYO, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Programı, Edremit, Balıkesir

ÖZET

Anahtar Kelimeler:
Etnobotanik,
El sanatları,
Havran,
Burhaniye.

Bu çalışmada, Havran ve Burhaniye (Balıkesir) yörelerinde yaşayan yöre halkının el sanatlarında kullandığı bitkiler araştırılmıştır. Halkın ağaç işleri, sepet, sele, gölgelik, nazarlık, süpürge ve boyar madde gibi çeşitli el sanatlarında yararlandığı bitkiler tespit edilmiş ve bu bitkilerin kullanım şekilleri ortaya konmuştur. Araştırma süresince, 21 köy ve 8 semt pazarında yürütülen çalışmalarda, 46 bitki taksonunun yörede el sanatlarında kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda yörede; ağaç işlerinde (16 takson), boyar madde (9 takson), süpürge (7 takson), sepet-sele (5 takson), tesbih (3 takson) ve diğer alanlarda kullanımı olan 6 takson belirlenmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında yörede yaşayan farklı kültürel grupların el sanatları alanında bitkilerden faydalanma şekilleri karşılaştırılmıştır.

Ethnobotanical Studies on Plants Benefits from Handicrafts in Havran and Burhaniye (Balıkesir) Regions

ABSTRACT

Key Words:
Ethnobotany,
Handicrafts,
Havran,
Burhaniye

In this study, the plants used handicrafts of the local people living in Havran, and Burhaniye (Balıkesir) districts were investigated. Plants that benefit from handicrafts of local people such as woodworking, basket, seat, canopy, amulets, brooms, dyestuffs and so on, were identified and usage of these plants have been revealed. During the research, on studies carried out at 21 villages and 8 district bazaars were identified to be used in handicrafts of 46 plant taxon. As a result of the study, In area; wood works (16 taxa), dyestuffs (9 taxa), broom (7 taxa), basket-seat (5 taxa), Glory (3 taxa), and 6 taxa to be use of other areas were determined. In addition to, in this study, the forms of benefit from plants in the field of handicrafts in different cultural groups living in the these areas were compared.

Giriş

Etnobotanik terimi kısaca insan bitki ilişkisi olarak açıklanabilir. İnsanlık var olduğundan beri bu ilişki sürüp gitmektedir. Ertuğ kısaca; “Etnobotanik, insan-bitki arasındaki ilişki sonucunda doğan karşılıklı etkileşimi, kullanımı, üretimi ve tüketimi açıklar” şeklinde tanımlamıştır (Ertuğ, 2004).

Anadolu'nun tarih boyunca pek çok kültüre ev sahipliği yapmış olması, her açıdan zengin bir kültür mirasının oluşmasına yol açmıştır. Anadolu'da birçok yerel bitki asırlardır gıda, insan ve hayvan tedavisi, doğal boya, oyuncak, barınak, giyim, eğlence ve estetik gibi birçok amaç için kullanılmaktadır. Ancak modernleşme, kırsal alanlardan şehirlere hızlı göç, çeşitli hizmetlere daha kolay erişim, köy çeşitlendirmelerinin ekonomik değerlerini yitirmesi gibi nedenler, ülkemizdeki zengin faydalı bitki kullanma geleneğinin çok hızla yok olmasına neden olmaktadır. El sanatları da bu zengin mirasın önemli bir parçasıdır. Tarih boyunca bir çok bitki taksonunun avlanma, taşıma, beslenme, boyama başta olmak üzere çeşitli el sanatları alanlarında yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Ülkemizde son yıllarda sayıları artan etnobotanik araştırmalar genellikle tıbbi ve gıda olarak kullanılan bitkiler üzerine yoğunlaşmaktadır. Sadece el sanatları üzerine yapılmış herhangi bir etnobotanik çalışmaya rastlanılmamıştır. Bazıları bitkilerden yapılan ülkemizdeki geleneksel tarım aletlerinin anlatıldığı bir çalışmaya rastlanılmıştır (Oğuz ve Köksal, 2005). Bununla beraber kapsamı geniş tutulan bazı etnobotanik araştırmalarda el sanatlarında kullanılan bitkilere ait verilerde yer almaktadır (Ertuğ ve ark., 2003; Bulut, 2008). Çalışma alanı olan Burhaniye ve Havran yörelerinde el sanatlarında kullanılan bitkiler üzerine yapılmış herhangi bir çalışma belirlenmemiştir. Çalışma alanı çevresinde yapılan bazı etnobotanik araştırmalarda el sanatlarında kullanılan bitkilerin de araştırıldığı görülmektedir (Onar, 2006; Satıl ve ark. 2007; Satıl ve ark. 2008). Bir kısmı Burhaniye sınırları içinde yer alan Madra Dağı ve çevresi üzerine yapılan etnobotanik araştırmalarda 14 bitki taksonunun el sanatlarında kullanıldığı tespit edilmiştir (Satıl ve ark. 2008). Çalışma alanına sınır olan Kazdağı ve çevresinde üzerinde yapılan araştırmalarda ise 41 bitkinin el sanatlarında kullanımı belirlenmiştir (Satıl ve ark. 2007). Bu çalışmada yöre halkının el sanatlarında kullandığı bitkiler belirlenmiş ve kaybolmaya yüz tutmuş bu geleneğin kayıt altına alınması amaçlanmıştır.

2. Materyal Metot

2.1. Çalışma alanı

Araştırma alanı Havran ve Burhaniye (Balıkesir) ilçeleridir (Şekil. 1). Çalışma alanı “Flora of Turkey” deki kayıtlara göre B1 karesinde yer almaktadır. Yöre

bitki coğrafyası bakımından Akdeniz fitocoğrafik bölgesinde yer almakla birlikte, Avrupa-Sibirya ve İran-Turan fitocoğrafik bölgelerinin de bazı elemanlarını barındırmaktadır (Sütgibi, 2003). Burhaniye zengin bir bitki örtüsüne sahip Kazdağları ve Madra Dağı arasında kalan ovada kurulmuş 48.602 nüfuslu 280 km² yüzölçümüne sahip Ege denizi kıyısında olan Balıkesir ilinin bir ilçesidir. Nüfusun 36.696 sı (% 75,5) ilçe merkezinde, 11.906 sı (% 24,5) köylerde ikamet etmektedir. İlçenin 11 mahalle, 25 köy ve bir beldesi bulunmaktadır (Tuna, 2008).

Havran, Ege Bölgesi'nin Edremit Körfezi'ne doğru uzanan verimli bir ovası üzerine kurulmuş, topraklarının bir kısmı Ege bir kısmı da Marmara Bölgesi içinde kalan Balıkesir İline bağlı bir yerleşim yeridir. Havran Kaymakamlığı internet sitesinden elde edilen verilere göre (www.havran.gov.tr) Havran ilçesinin yüzölçümü 559 km² dir. Havran 'ın yedi mahallesi bir Beldesi ve 26 köyü vardır. Havranın Merkez Nüfusu 10.531 olup toplam nüfusu 38.242'dir. Deniz seviyesinden yüksekliği 33 metredir.

Çalışmanın materyalini Havran ve Burhaniye yörelerinde yayılış gösteren farklı familyalara ait 46 bitki taksonu ve bunlardan elde edilen ürünler oluşturmaktadır. Çalışma, yörelerdeki köylerde ve yerel pazarlarda yapılmıştır. Çalışmada hem halk bilim hem de botanik bilimi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada ayrıca bitki taksonları ve kullanım çeşitleri ile ilgili video ve fotoğraf çekimleri yapılmıştır. El sanatlarında kullanımı tespit edilen bitkiler herbaryum materyali haline getirilmişlerdir.

2.2. Kaynak Kişilerle Görüşmeler

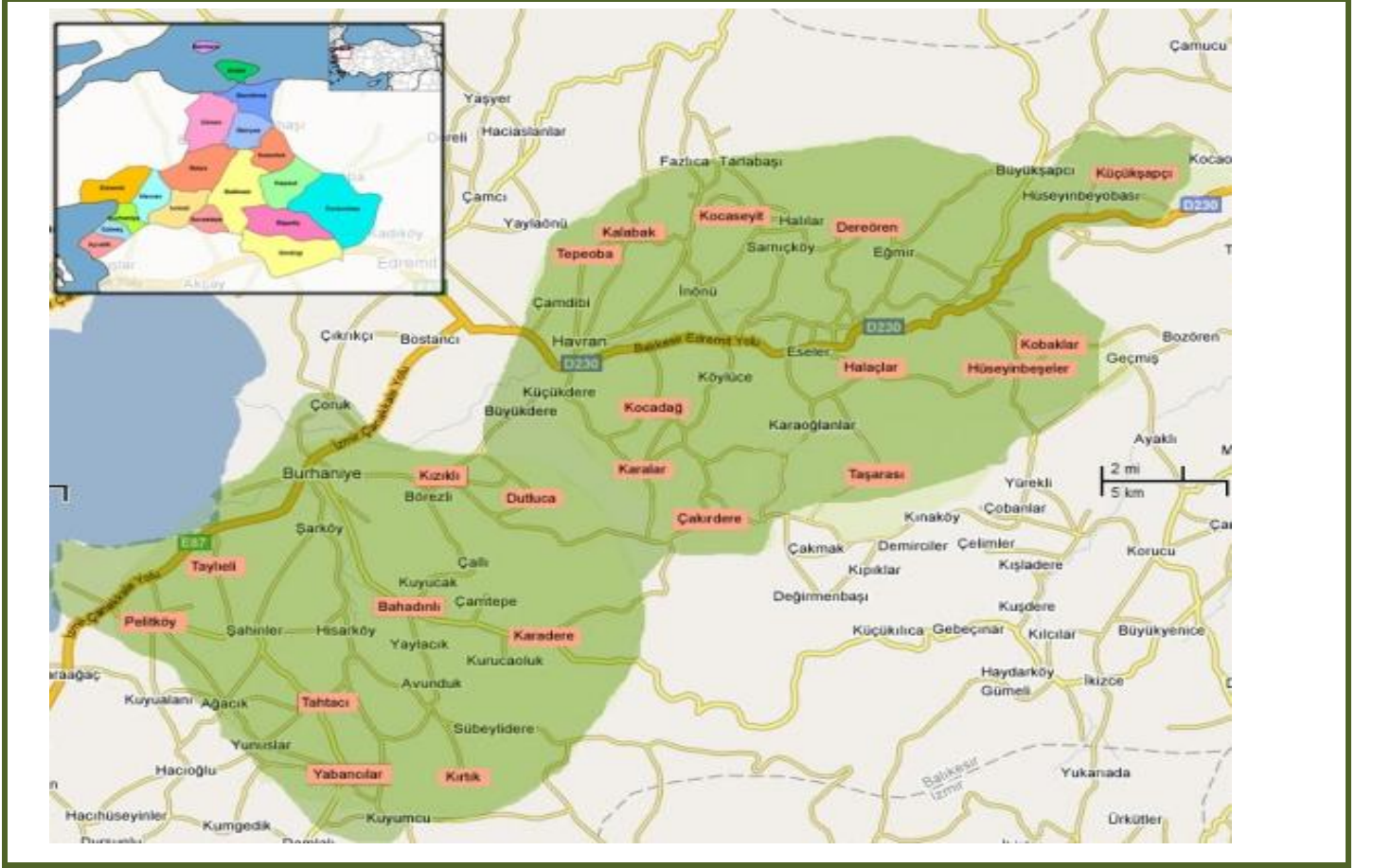
Kaynak kişiler çalışmanın ana bilgi kaynakları durumundadır. Çalışma yapılan köylerde ve yerel pazarlarda 142 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Kaynak kişilerin 82'si kadın 60 tanesi ise erkektir. Kaynak kişilerin yaşları genelde 35 yaş üzeridir.

2.3. Pazar Araştırmaları

Bölgede kurulan Havran, Burhaniye pazarlarının yanı sıra çevre alanlarda kurulan Edremit, Kadıköy, Akçay ve Ayvalık pazarları çeşitli periyotlarla defalarca gezilmiştir. Bu pazarlarda satılan kaşık, sepet, sele, nazarlık ve süpürge gibi çeşitli el sanatları ürünleri fotoğraflanmıştır.

2.4. Bitki Toplama, Teşhis ve Muhafaza

Yörede kullanımı tespit edilen tıbbi bitkilerin toplanma işlemleri köylüler ile beraber çevre alanlar gezilerek yapılmıştır. Kullanımı belirlenen bitkilerin kesin teşhisleri yapılarak Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Herbaryumu'nda muhafaza altına alınmıştır.

1. Bulgular

Balıkesir'e bağlı Havran ve Burhaniye ilçelerindeki kırsal kesimlerde yaşayan yöre halkının el sanatlarında kullanmış oldukları bitkilerin familyaları alfabetik olarak verilmiş, ayrıca bitkilerin bilimsel / yöresel isimleri, kullanılan kısımları ve kullanım şekilleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma alanında el sanatlarında kullanılan bitki taksonları ve kullanım şekilleri.

Familyası	Bilimsel isim	Yöresel isim	Kullanılan kısım	Kullanım Şekli
Anacardiaceae	<i>Pistacia atlantica</i> Desf.	Melengiç, Çitlembik	Gövde ve dallar	Kaşık yapımında Nazarlık yapımında
Anacardiaceae	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	Melengiç, Çitlembik	Taze meyveler (Yeşil renk) Gövde ve dallar	Boyar madde Kaşık yapımında Nazarlık yapımında
Apiaceae	<i>Conium</i> <i>maculatum</i> L.	Baldıran otu, Zehirli baldıran	Taze meyveler (Yeşil renk) Kuru gövde	Boyar madde Uçurtma yapımında
Apiaceae	<i>Myrrhoides nodosa</i> (L.) Cannon	Takım otu	Çiçek sapı	Sigara ağızlığı yapımında
Apiaceae	<i>Tordylium apulum</i> L.	Kafkaliza, Şingirdak otu, Sakız otu	Kurmuş çiçek	Çocuklar için bilezik ve kolye yapımı
Cornaceae	<i>Cornus mas</i> L.	Kızılçık	Gövde ve dallar	Kaşık yapımında Dirgen yapımında Tırmık yapımında
Cucurbitaceae	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	Süs kabağı, Su kabağı	Meyve	Kaşık yapımında Nazarlık yapımında
Cupressaceae	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Ardıç, Katran ardıç	Gövde ve dallar	Baston yapımında
Cupressaceae	<i>Cupressus</i>	Selvi, servi	Gövde ve dallar	Kaşık yapımında

Polat ve ark., Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 29(1):

Ericaceae	<i>sempervirens</i> L. <i>Arbutus andrachne</i> L.	Davulga, Davulğu Kara davulga,	Gövde ve dallar	Pulluk yapımında Kaşık yapımında
Ericaceae	<i>Arbutus unedo</i> L.	Davulğu üzümü, Dağ çileği, Davulga, Ak davulga,	Gövde ve dallar	Kap ve kaşık yapımında
Ericaceae	<i>Erica arborea</i> L.	Püren, Piren otu	Genç dallar	Süpürge yapımında
Fabaceae	<i>Cercis siliquastrum</i> L. subsp. <i>siliquastrum</i>	Erguvan, Keçi gevişi	Kabukları	Ağaç aşılarında
Fabaceae	<i>Spartium junceum</i> L.	Süpürgelik, Katırtırnağı	Genç dallar	Süpürge yapımında
Fagaceae	<i>Castanea sativa</i> Miller	Kestane,	Gövde ve dallar	Kap ve kaşık yapımında Baston yapımında
Fagaceae	<i>Quercus cerris</i> L. subsp. <i>cerris</i>	Kızıl meşe	Gövde ve dallar Pelitler (Kahverengi renk)	Süpürge yapımında Boyar madde
Fagaceae	<i>Quercus infectoria</i> Olivier subsp. <i>infectoria</i>	Meşe, Çalı meşesi, Mazı çalı, Mazı meşe	Mazılar (Kahverengi renk)	Boyar madde
Juglandaceae	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz, Goz	Gövde ve dallar Taze meyve kabuğu (Siyah renk)	Kap ve kaşık yapımında Boyar madde
Juncaceae	<i>Juncus acutus</i> L.	Kovalık Kova otu	Toprak üstü kısım	Yenilen bitki demetleri sarmada
Liliaceae	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	Sidikkesen otu, Tavşanmemesi, Boya otu	Kökler (Siyah renk)	Boyar madde
Meliaceae	<i>Melia azedarach</i> L.	Tesbih ağacı, tesbihlik	Kuru meyve	Tesbih yapımında
Moraceae	<i>Morus alba</i> L.	Akdut	Gövde ve Dallar	Kap ve kaşık yapımında Dibek tokmağı Dirgen yapımında
Moraceae	<i>Morus nigra</i> L.	Karadut	Gövde ve dallar	Kap ve kaşık yapımında Dibek tokmağı
Oleaceae	<i>Fraxinus ornus</i> L.	Kaşık ağacı	Gövde ve dallar	Kap ve kaşık yapımında
Oleaceae	<i>Jasmiium fruticans</i> L.	Tavşan kemiği	Genç dallar	Süpürge yapımında
Oleaceae	<i>Olea europea</i> L.	Zeytin, Delice	Gövde ve dallar Tohumlar	Kap ve kaşık yapımında Süpürge yapımında Sepet örme
Oleaceae	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Pinar	Genç dallar	Tesbih yapımında Süpürge yapımında
Pinaceae	<i>Cedrus libani</i> A. Rich.	Sedir	Gövde ve dallar	Kap ve kaşık yapımında Dürgen yapımında
Pinaceae	<i>Pinus brutia</i> Ten.	Çam, Kızılçam	Gövde ve dallar	Kap ve kaşık yapımında Hayvan yemliğı Dürgen yapımında
Pinaceae	<i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe	Karaçam	Gövde ve dallar	Kaşık yapımında Hayvan yemliğı Sulak yapımında
Platanaceae	<i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar	Gövde ve dallar Kozalak (Kırmızı renk)	Kap ve kaşık yapımında Semer yapımında Boyar madde
Poaceae	<i>Sorghum</i> sp.	Süpürge otu	Genç dallar	Süpürge yapımında
Poaceae	<i>Arundo donax</i> L.	Kargı, Kamış	Gövdeler	Kap ve kaşık yapımında Hasır örme Sepet örme Çit yapımı

Poaceae	<i>Triticum aestivum</i> L.	Buğday	Başaklar	Gölgelik yapımında Ney yapımında Nazarlık
Punicaceae	<i>Punica granatum</i> L.	Nar	Kök ve Meyve kabuğu (Kırmızı renk)	Boyar madde (Sarı renk)
Rosaceae	<i>Pyrus communis</i> L.	Armut	Yapraklar (Kahverengi renk)	Boyar madde
Rubiaceae	<i>Rubia tinctorium</i> L.	Boya otu, Kök boyası	Kökler (Kırmızı renk)	Boyar madde
Salicaceae	<i>Salix alba</i> L.	Söğüt, Sorkun	Genç dallar	Sepet örme
Salicaceae	<i>Salix cinerea</i> L.	Söğüt, Sorkun, Dere söğüdü	Genç dallar	Sepet örme
Salicaceae	<i>Populus nigra</i> L.	Kara kavak	Gövdeler	Dibek tokmağı
Styracaceae	<i>Styrax officinalis</i> L.	Tesbih ağacı	Genç dallar	Süpürge ve Tesbih yapımında
Tamaricaceae	<i>Tamarix smyrnesis</i> Bunge	Ilgın, Çalı süpürgesi	Genç dallar	Süpürge yapımında
Typhaceae	<i>Typha latifolia</i> L.	Saz, sazlık	Gövdeler	Semer yapımında
Ulmaceae	<i>Celtis australis</i> L.	Çitlembik, Kara çitlembik	Gövdeler ve dallar	Kap ve kaşık yapımında
Verbenaceae	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	Hayıt, Ayıt	Genç dallar	Sepet- Sele örme
Zygophyllaceae	<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik	Tohumlar	Nazarlık

4.Sonuç ve Tartışma

Havran ve Burhaniye'nin kırsal kesimlerinde yapılan çalışmalar sonucunda 27 familyaya ait 46 bitki taksonunun farklı amaçlarla el sanatları yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir (Tablo 1). Yöre halkının el sanatları yapımında %8.7 ile en fazla Oleaceae familyasına ait taksonları kullandıkları belirlenmiş, bunu % 6.5 ile aynı oranlarda Apiaceae, Ericaceae, Fagaceae, Pinaceae, Poaceae ve Salicaceae familyalarının takip ettiği görülmüştür. Yörede yapılan çalışmalarda; ağaç işlerinde (16 takson), süpürge (7 takson), boyar madde (9 takson), sepet-sele (5 takson), tesbih (3 takson) ve diğer alanlarda kullanımı olan 6 takson belirlenmiştir. Bu çalışma ile yörede bitkilerden elde edilen ürünler ve yapım aşamaları görsel olarak kayıt altına alınmıştır. Çalışma kapsamında görüşme yapılan kaynak

kişilerin büyük oranda kap ve kaşık yapımı, sele-sepet örmeciliği ve süpürge yapımında kullanılan bitkiler hakkında bilgiler verdikleri gözlemlenmiştir. Yörede kap ve kaşık yapımı ve sele, sepet örme gibi ticari değerini kısmen koruyan el sanatları yaygınlıkları azalmakla beraber varlıklarını sürdürmektedir. Araştırma alanında Kızılcım (*Pinus brutia*), Karaçam (*Pinus nigra*), Kaşık ağacı (*Fraxinus ornus*), Kara davulgu (*Arbutus andrachne*) ve Ak davulgu (*Arbutus unedo*) bitkilerinden kap, kaşık, kepece, nazarlık gibi küçük el eşyaları az sayıda kişi tarafından yerel pazarlarda satılmaktadır (Şekil 2 A,B,D). Bu bitkilerin kap ve kaşık yapımında kullanımı çevre alanda yapılan bazı etnobotanik araştırmalarda da görülmektedir (Bulut, 2008; Satıl ve ark. 2007; Satıl ve ark. 2008). Bununla beraber yörede doğal boya eldesi, tesbih yapımı, sele-sepet ve semer yapımı (Şekil 2 B, F; Şekil 3 A-D), tahta kaşık (Şekil 2A) ticari değerlerini kaybettikleri için yok olmak üzeredirler.

Şekil 3. Bitkilerden yapılan sepetler ve gölgelikler. (A-B) Sepet yapımı için *Arundo donax* işleyen köylüler, (C) Sepet (*Salix cinerea*' dan yapılmış), (D) Sepetler ve gölgelikler (*Arundo donax*'tan yapılmış).

Polat ve ark., Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 29(1):

Yörede yaşam süren Alevi-Türkmen ve Roman grupları yörenin el sanatlarına da zenginliklerini yansıtmaktadır. Yörede sepet, sele ve küfe örmeciliği yörede daha ziyade Roman kültürünün bir parçası olarak bilinir. Hayıt (*Vitex agnus-castus*), Kargı (*Arundo donax*), Söğüt (*Salix alba*), Dere söğüdü (*Salix cinerea*), Zeytin filizleri (*Olea europaea*) sepet, sele, küfe yapımında kullanılan bitki türleridir (Şekil 3 A,D). Sepet ve Selenin taban ve saplık kısımları Hayıt ve Söğütten yapılırken ana gövde Kargıdan yapılmaktadır. Ticari tercihlerin zaman içindeki değişimi ve arz-talep dengesi yörede bu sanatla uğraşan Romanların sayısının azalmasına neden olmaktadır. Bununla beraber özellikle son yıllarda Kargı (*Arundo donax*), bitkisinden plaj şemsiyeleri, turistler için küçük süs sepetleri ve yazlık evler için kamelya çatılıkları yapılması bu sanatla uğraşan insanlar için yeni bir geçim kapısı olmuştur (Şekil 3A-D).

Alevi Türkmen kültüründe bitkilerden faydalanma ilişkisi beşikten başlar ve öncelikle beraber gömüldükleri tabutlarla kısmen sona erer. Ancak mezar taşlarına yaptıkları çiçek süsleri onlara eşlik etmeye devam eder. Alevi-Türkmen'lerin ölümlerini Çınar (*Platanus orientalis*) ve Kızılçam (*Pinus brutia*) odunundan yapılmış tabutlarla beraber gömmeleri yöredeki diğer hiçbir grupta görülmemektedir. Ayrıca yine bu grubun Üzerlik tohumlarını (*Peganum harmala*) ve Buğday başaklarını (*Triticum aestivum*) nazarlık olarak evlerde ve çocuk beşiklerinde kullanmaları yörenin genel yapısından farklılık gösterir (Şekil 2 C,E). Gıda ve tıbbi olarak faydalanılan otlar isimlendirme olarak küçük farklılık gösterse de, kullanılan çeşitler ve faydalanma şekilleri diğer gruplarla aynıdır. Yörede, günümüzde boya eldesinde kullanılan bitki bulunmamaktadır. Çalışma alanında yapılan araştırmalarda eskiden dokuz bitkinin doğal boya eldesinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu taksonlardan beş tanesi doğal olarak yetişirken, dört tanesi ekimi yapılan taksonlardır. Çalışmada belirlenen *Rubia tinctorum*, *Quercus* sp. ve *Juglans regia* taksonlarının boyar madde olarak kullanımı ile ilgili çevre alanlarda yapılan araştırmalarda yer verilmektedir (Bulut,2008; Kızılaslan 2008). Bununla beraber boya olarak kullanıldığı tespit edilen Sidikkesen otu (*Ruscus aculeatus*) ve Armut (*Pyrus communis*) bitkisiyle ilgili kayıtlar daha önce herhangi çalışmada geçmemektedir.

5. KAYNAKLAR

1. Bulut, G.E., Bayramiç (Çanakkale) Yöresinde Etnobotanik Araştırmalar, Doktora Tezi, M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008.
2. Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A., Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırma Raporu 2002 yılı çalışması, Türkiye Bilimler Akademisi, TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları, 76-87, 2003.
3. Ertuğ, F., Etnobotanik Çalışmaları ve Türkiye'de Yeni Açılımlar, Kepiçek, 18: 181-187, 2004.
4. Kızılaslan, Ç., İzmit körfezi'nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008.
5. Oğuz, M. Ö., Köksal, G., 2005 Yılında Türkiye'de Geleneksel Tarım Aletleri, Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THMBER), Ankara,2006.
6. Onar, S., Bandırma (A1(A), Balıkesir) ve Çevresinin

Etnobotaniği, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale, 2006.

7. Satıl, F., Tümen, G., Dirmenci, T., Çelik, A., Arı, Y., Malyer, H., Kazdağı Milli Parkı ve Çevresinde (Balıkesir) Etnobotanik Envanter Çalışması 2004-2006. TUBA Kültür Envanter Dergisi, 5:171-203, 2007.
8. Satıl, F., Akçiçek, E., Selvi, S., Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma, Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi, 1 (1): 31-36, 2008.
9. Sütgibi S., Madra Dağı ve Çevresinin Vejetasyon Coğrafyası, Doktora Tezi, E.Ü. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2003.